

Z DZIEJÓW INSTYTUTU TOMISTYCZNEGO

WYBÓR TEKSTÓW

* * *

WSTĘP

Jacek Dudka

DOI: 10.12775/PT.2544-1000.30.07

Postać naszego współbrata o. Bernarda Przybylskiego OP (1907–1979) nie przestaje mnie zadziwiać i fascynować, chociaż od jego śmierci upłynęło już 45 lat. Zakres jego zaangażowań i twórczości był niezwykle szeroki. W ramach wprowadzenia do zaproponowanych dalej tekstów skupię się na działalności o. Bernarda w okresie powojennym i jego bliskiej współpracy z błogosławionym Stefanem Wyszyńskim. W liście kondolencyjnym skierowanym do Prowincjała Dominikanów Prymas Tysiąclecia podkreślił: „Wiele mam powodów do zachowania wdzięcznej pamięci śp. Ojca Profesora. Znany mi od dawna ze swej przedwojennej pracy wśród młodzieży akademickiej w Poznaniu i z okresu przedpowstaniowego w Warszawie — Ojciec Bernard od początku mojej służby na stolicy Prymasowskiej był mi dzielną pomocą w obronie Kościoła świętego”. Czasy były wyjątkowo trudne. Narastał coraz większy konflikt między komunistyczną władzą, dążącą do zniewolenia i ateizacji narodu, a Kościołem, na którego czele stał mężny i zdecydowany Prymas Polski. Nie mogąc go złamać, władze komunistyczne uciekały się do różnych form prześladowania Kościoła: aresztowania księży i zakonników, likwidacji małych seminariów, samowolnego obsadzania stanowisk kościelnych oraz rozbijania jedności Kościoła z wykorzystaniem „księży patriotów”. Usunięto religię ze szkół i zlikwidowano prasę katolicką.

W nocy 25 września 1953 roku, po wtargnięciu do siedziby Kardynała na ul. Miodowej 17, służba bezpieczeństwa aresztowała Prymasa Wyszyńskiego. Społeczeństwo domagało się uwolnienia. Mnożyły się apele i petycje do władz.

Podczas internowania Prymas opracował Jasnogórskie Śluby Narodu oraz Wielką Nowennę przed tysiącleciem chrześcijaństwa w Polsce. Celem Nowenny było odrodzenie Kościoła i ujednolicenie różnych tradycji liturgicznych, powstałych jeszcze w okresie rozbiorów Polski. Treść ślubów odczytali biskupi 26 sierpnia 1956 roku na Jasnej Górze w obecności ogromnej rzeszy wiernych.

Po odzyskaniu wolności 28 października 1956 roku Prymas wrócił do Warszawy i objął na nowo wszystkie swoje obowiązki i funkcje. Realizację zobowiązań płynących ze Ślubów Jasnogórskich rozłożono na dziewięć kolejnych lat, poprzedzających Tysiąclecie Chrztu Polski. Aby urzeczywistnić ten program, ks. Prymas zwrócił się o pomoc do teologów, m.in. do o. Bernarda Przybylskiego. Współpraca Kardynała i o. Bernarda miała wiele wymiarów. O. Bernard w założonym przez siebie w 1958 roku Instytucie Tomistycznym wraz ze współpracownikami opracował konspekty kazań i materiały duszpasterskie na trzy lata Wielkiej Nowenny poświęcone problematyce małżeństwa, życia rodzinnego i wychowania dzieci. O. Bernard był prekursorem interdyscyplinarnej Teologii Rodziny w Polsce, organizował sympozja, konferencje i odczyty, korzystał z doświadczenia świeckich specjalistów z różnych dziedzin nauki. O. Przybylski był jednym z inicjatorów, założonego w 1958 przez Prymasa Studium Mariologicznego, pełniąc funkcję jego prezesa. Wraz z ks. Antonim Słomkowskim i ks. Eugeniuszem Weronem kierował Prymasowskim Instytutem Życia Wewnętrznego, założonym w 1962 roku przez Prymasa w celu formacji kapłanów.

Jako Dyrektor Instytutu Tomistycznego o. Bernard stale zabiegał o tworzenie zaplecza naukowego i powiększanie zbiorów bibliotecznych. Nie było to proste ze względu na ostrą cenzurę i praktykę rekwirowania zagranicznych przesyłek. Czasem jedynym skutecznym sposobem pozyskania zagranicznej literatury była prośba o konkretne pozycje naukowe za pośrednictwem ambasad. Z dorobku Instytutu korzystało wielu biskupów, księży i badaczy naukowych. Przybylski dążył do wymiany myśli i dzielenia się doświadczeniami Instytutu zarówno z polskimi, jak zagranicznymi placówkami naukowymi, m.in. z papieskimi uniwersytetami Angelicum i Gregorianum w Rzymie, z uniwersytetem w Lowanium, z dominikańskim centrum studiów w Le Saulchior czy Papieskim Instytutem Studiów Mediewistycznych w Toronto. O. Bernard podtrzymywał i rozwijał kontakty, zapoczątkowane jeszcze w czasie studiów zagranicznych z wieloma słynnymi teologami, takimi jak m.in. o. Yves Congar OP, o. Marie-Dominique Chenu OP czy kard. Charles Journet. Współpraca owocowała zaproszeniami na wyjazdy naukowe, tak cenne dla polskich teologów.

Ojciec Bernard pracował w wielu komisjach Episkopatu Polski, m.in. Komisji Maryjnej, Komisji Katechetycznej, Komisji ds. Rodziny, Komisji Studiów i Seminariów. Swoim zaangażowaniem przyczynił się do reformy nauczania w polskich seminariach duchownych i instytutach zakonnych. O. Bernard był

zwolennikiem bliskiej współpracy ze środowiskami naukowymi, zwłaszcza uniwersytetami. Przez wiele lat współpracował w Komisji ds. Nauki Katolickiej z jej przewodniczącym — ks. Kardynałem Karolem Wojtyłą. W ramach prac komisji wyjeżdżał na Zachód i był w kontakcie z międzynarodowym środowiskiem teologów. Prymas Wyszyński wielokrotnie prosił o. Bernarda o przygotowanie wykładów dla Konferencji Episkopatu oraz przedstawienie najważniejszych nurtów współczesnej teologii, do których dostęp w kraju był niemal niemożliwy.

Ojciec Przybylski był doradcą Prymasa Polski w czasie Soboru Watykańskiego II. Między innymi przyczynił się do teologicznego uzasadnienia nadania Maryi tytułu Matki Kościoła, zaproponowanego przez polskich biskupów. Brał również udział w tworzeniu VIII rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele. Decyzją Konferencji Episkopatu Polski, w 1970 roku o. Bernard został mianowany członkiem Komisji ds. Realizacji Uchwał Soboru Watykańskiego II. Z mandatu tej komisji opracował całościowe ujęcie soborowej nauki. Troską o. Bernarda było, aby najgłębsze przesłanie Soboru zostało dobrze zrozumiane oraz urzeczywistnione w życiu Kościoła. W sprawozdaniu Instytutu pisał: „Instytut czynnie współdziała w udostępnieniu naszemu duchowieństwu i świeckim osiągnięć doktrynalnych Soboru Watykańskiego II”. Instytut uczestniczył w opracowaniu komentarzy do poszczególnych dokumentów Soboru Watykańskiego II, publikowanych na łamach „Ateneum Kapłańskiego”.

Na początku października 1979 roku o. Bernard wyjechał na Międzynarodowy Kongres Maryjno-Mariologiczny zorganizowany w Saragossie w Hiszpanii. Stał wówczas na czele sekcji polskiej liczącej około stu trzydziestu członków, w tym czternastu biskupów. W dniu 10 października 1979 roku, w trakcie wycieczki zorganizowanej w przerwie kongresu zmarł nagle w miejscowości Calatayud. Został pochowany w dominikańskiej kwaterze na cmentarzu przy ulicy Wąbrzyskiej w Warszawie.

Ojciec Bernard potrafił odczytywać znaki czasu. Kierował się zasadą pracy przyjętą na II Soborze Watykańskim: „Badać, oceniać, działać”. Był dobrym organizatorem, pociągał ludzi swoim zapałem, potrafił pracować w zespole. Jego życie i dzieło były ważne nie tylko dla naszego Zakonu, czy dla Kościoła w Polsce, ale i Kościoła Powszechnego. Publikowane niżej teksty o. Bernarda Przybylskiego oraz kard. Wyszyńskiego dają okazję do zapoznania się z ich bliską współpracą oraz rozmachem prowadzonej wówczas działalności Instytutu Tomistycznego.